

С 32-11
А 86

ԱՅԵՐՈՊԼԱՆՆԵՐԸ,
ԳԱԶԵՐԸ ՅԵՎ
ՅԵՐԿՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

СНЛАМОТЕНА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНОУСАДЖИ
Авиация Народов
СССР

ԽՍՀՄԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ. ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ. ԻՐՈՍԿՎՍ, 1931

623.549

Ա-54

623.549 58345-67

Ա-54 Երկրաչափական

քաղաք 6 4907

պաշտպանության

11 7 6454 6/107

623.549

04 AUG 2010

Ա-54

Վ. Ռ-Ն

ԱՅԵՐՈՂԱՆՆԵՐԸ, ԳԱԶԵՐԸ

Յ Ե Վ

ՅԵՐԿՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԵՍՏՄ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ. ԿՆԵՏՐՈՆԱԿ. ՀՐԱՏԱՐԱԿԶ. 1931

Թարգմ. Ա. Աս.

Главлит № В-191

Заказ № 1075

Тираж 6.000

Книжная ф-ка Центриздата Народов СССР. Москва,
Шлюзовая набережная, 10.

ԱՊԱԳԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԲՆՈՒՅՔԸ

Նախ պետք է ասել, վոր ապագա պատերազմին մասնակցելու յեն վոչ միայն բանակները, այլև բոլոր բանվորները և բոլոր գյուղացիները:

Յերկրորդ, պատերազմը տեղի յե ունենալու վոչ միայն այն տեղերում, ուր կմտտենան կռվող բանակները, այսինքն, ըստ հին արտահայտության, «վոչ միայն Ֆրոնտում» այլ և Ֆրոնտի գծից հեռու ընկնող տեղերում, — «Թիկունքում»:

Յերրորդ, պատերազմը պետք է տարվի ժամանակակից տեխնիկայի բոլոր կատարելագործումների ոգնությամբ:

Թե ինչո՞ւ այս բոլորը լինելու յե այնպես, ինչպես մենք ենք գրում, — բացատրենք հերթով:

Ինչո՞ւ պատերազմին պետք է մասնակցի վոչ միայն բանակն, այլ նաև աշխատավորական լայն մասսաները:

Վորովհետև մերկ ձեռներով, ներկայումս չի կարելի հաղթել, վորովհետև ստանկից կտրված բանվորին, գութանից կտրված գյուղացուն վորևե մեկը պետք է փոխարինի, վորպեսզի յերկրի կյանքը կանգ չառնի, վորպեսզի սով և ապրանքի պակասություն չլինի թիկունքում, վորպեսզի սով և կովի միջոցների պակասություն չլինի ֆրոնտում:

Պաշտպանության համար պետք է աշխատեն բոլորը: Աշխատեն, այն ել ինչպե՞ս: Այստեղ անհրաժեշտ է ուժերի հատուկ լարումն, չե վոր կռվում հաղթում է նա, ով ավելի յերկար է դիմանում:

Պատերազմն, ինչպես ասում են, անողոք է լինելու, ամեն ինչ քայքայող, և յեթե առանց բանակի չի կարելի պատերազմել, ապա առանց թիկունքում լավ դրված կազմակերպության չի կարելի հաջողությամբ կռվել:

Փրոնտը և թիկունքն այնպես սերտ կապված կլինեն միմյանց հետ, վոր յեթե ցանկանաք ել, չեք կարող վորոշել թե վորտեղ է վերջանում ֆրոնտը և վորտեղ է սկսվում թիկունքը: Վերցնենք, որինակ, յերկաթագծերը: Նրանք հարկավոր են և գործեր տեղափոխելու համար և ապրանքներ ու մթերքներ տեղափոխելու համար:

Յերկաթագծի միևնույն մեքենավարը պետք է աշխատի և ֆրոնտում և թիկունքում: Այսուր շոգեկառքի վրա թիկունքում, վաղը զրահագնացքի վրա ֆրոնտում: Ինչպիսի կապ կա այստեղ ֆրոնտի և թիկունքի միջև: Ամենասերտ կապ: Այսպիսի որինակներ կարելի յե բերել մի քանի տասնյակ:

Բայց այս դեռ բոլորը չե. — թիկունքը միանում է ֆրոնտին վոչ միայն աշխատանքի բնույթով և այն հանգամանքով, թե վորքան այդ աշխատանքը հարկավոր է պաշտպանության համար, այլ նաև այն, վոր թշնամու հորձակումները թիկունքի

վրա ևս հնարավոր են, Բանվորը ստիպված կլինի գործ ունենալու վոչ միայն ստանոկի հետ, և գյուղացին—վոչ միայն գութանի հետ, այլ նաև հակադադի, գազապաստարանի հետ: Թե ինչու այդ այդպես է, — հասկանալի կլինի ստորև:

Այժմ տեխնիկայի մասին, Ի՞նչ բան է տեխնիկան, ինչո՞ւ յեն ասում, թե նրա սգնության շնորհիվ վոչ միայն բանակներն, այլ և աշխատավորական լայն մասսաները պետք է կռվեն:

Ի՞նչ է ռազմական տեխնիկան:

Տեխնիկան պատերազմում—դա թնդանութներն են, վոր միլիոնավոր արկեր են նետում, այերոպլաններն են, վոր հարյուրավոր վերստեր են սլանում, ամեն տեսակի ճանապարհներով սողացող տանկերն են, թունավորող գազերն են, ծովային հսկայական նավերն են—պաշտպանության գորեղ միջոցները:

Ինչպե՞ս է սանդղվում այդ տեխնիկան, ում ձեռքերով, ի հարկե այն դասակարգի ձեռքերով, վորի աշխատանքը հանդիսանում է ամեն տեսակի սպորանքի հիմնական աղբյուրը, այսինքն բանվոր դասակարգի: Մթերքներ և հումույթ բանվոր դասակարգին տալիս է գյուղացիությունը:

Ինչպե՞ս կարող է կռվել բանակն առանց բանվորի և գյուղացու:

Ի հարկե, չի կարող: Բայց վորքան ուժեղ զարգանա տեխնիկան, նա այնքան շատ կպահանջի բանվորի և գյուղացու աշխատանքը. վորքան շատ մարդիկ աշխատեն պաշտպանության համար, այնքան շատ և ամուր կլինի կապը ֆրոնտի և թիկունքի միջև: Վերջին հաշվով պարզ է, վոր գործը միայն տեխնիկայի մեջ չէ, — մարդն է դեկավարում յուրաքանչյուր մեքենան:

Գլխավորն, ի հարկե, հանդիսանում է մարդը, և վոչ թե մեքենան, բայց հաշվի չառնել տեխնիկայի աճը, զարգացումը և

միջոցներ ձեռք չառնել մեր տեխնիկայի
աճեցման համար, — չի կարելի: Այդ կլինե՞ր
լուրջ սխալ:

Ո Դ Ա Ֆ Ր Ո Ն Տ Ը

Ռազմական տեխնիկայի զարգացումը տե-
ղի յե ունենում յերկու ուղղութեամբ: Մի կող-
մից, ըստը ազագա հակառակորդներն աշխա-
տում են ուժեղացնել իրենց հրացանային և
արտիլերիական կրակի գորութեանն ու հեռա-
ձգութեանը, մյուս կողմից ստեղծել այն-
պիսի ծածկարաններ, վորոնք կկարողանան
դիմանալ այդ կրակին:

Վորջան կարելի յե հեռու կրակելու, իր
հրաձգումներով թշնամու թիկունքը հաս-
նելու ձգտումը ստիպել ե դեռ 1914—1918
թվականներին իմպերիալիստական պատե-
րազմում կովորներին գործադրել, այսպես
կոչված գերհեռավորութեան վրա կրակող
թնդանութեներ: Այդպիսի թնդանութեները
ուումբերը նետում եյին հարյուրավոր կիլո-

մետր հեռավորութեան վրա գտնվող թշնա-
մու դիրքավորման խորքերը, քար ու քանդ
եյին անում այնտեղ, խուճապ եյին մրտ-
ցնում թիկունքի աշխատանքի մեջ: Բայց այդ
թնդանութեները շատ թանգ արժեյին և բացի
այդ, նրանցից կարելի յեր արձակել ամե-
նաշատը մի քանի տասնյակ ձիգ: Գերհեռա-
ձիգ թնդանութեները պահանջում եյին հար-
մարվելու հատուկ կառուցումներ: Այդ-
պիսի թնդանութի համար հարկավոր եր լի-
նում կառուցել համարյա մի իսկական գոր-
ծարան: Իսկ կառուցելով այդպիսի հարմարե-
ցումներ, նրանց տեղափոխելը հեշտ չե՞ր.
ավելի հասարակ գործ եր կառուցել մի
ուրիշը, նորը:

Հենց այսպիսի պայմաններում ե, վոր
ողային ողատորմիդը, ողանավը ցույց տվեց
իր արժեքը:

Իյուրաշարժութեանը, տեղափոխման խո-
շոր արագութեանը՝ գերհեռաձիգ թնդանութե-
ների համեմատութեամբ, հաջողութեաններին

ավելի հավանական լինելը, համեմատական
եժանությունը ապահովում են ողատոր-
միդի նշանակությունը:

Այժմ յուրաքանչյուրը գիտե թե ինչ բան
է այերոպլանը: Վոչ միայն քաղաքի բան-
վորն, այլ և ամենայնտամնաց գյուղի բնա-
կիչը — գյուղացին: Այերոպլանի աղմուկը
դարձել է ծանոթ աղմուկ բոլորին: Դժվար
է հավատալ, վոր ընդամենը 20 տարի առաջ
միայն հատ ու կեկո սրտոտները, ի վար-
մանս ամբողջ աշխարհի, համարձակվում
էին ողբ բարձրանալ:

Մինչև այդ թույլում էին միայն ողապա-
րիկներով: Ողապարիկները լցնում էին
տաք ծխով կամ թեթև գազով և նրա վրա
մնում էին ողում մի քանի ժամ: Այս մո-
տիկ անցյալն արդեն մոռացված է, այժմ
ողատորմիդը կազմված է ամենատարբեր
տեսակի կառուցվածքների ողանավերից:

Կան ողանավեր ողից թեթև և ողից
ծանր:

Ողից թեթև ողանավերը կոչվում են այն-
րոտատներ, դիրիժաբլներ: Սրանք հակա-
յական, վոչ ճիւղն նավեր են, վորոնք բարձ-
րացնում են մի քանի հարյուր վութ բեռ-
ներ և մի քանի տասնյակ մարդիկ:

Ողից ծանր ողանավերը կոչվում են այն-
րոպլաններ, ինքնաթիւններ (սամոլոտ):
Նրանք ունին հակայական սրագություն,
ողում կատարում են այնպիսի շարժումներ,
վորոնց կնախանձե ամեն մի թռչուն:

Մարտական այերոպլանները լինում են մի
տեղանի, յերկու տեղանի և 5—6 տեղանի:

Մի տեղանի «կործանիչ» այերոպլանները
գործադրվում են թշնամու ողանավերը
վոչնչացնելու համար, գնդացիրային կրակի
միջոցով:

Յերկտեղանի «կործանիչները» և հետա-
խույգները գործադրվում են թշնամու բռնած
դիրքերը հետախուզելու և այդ տեղերը նկա-
րելու համար, և նույնպես գինված են
գնդացիրներով, իսկ յերբեմն նաև ուումբերով:

Հինգ-վեց տեղանիները կոչվում են ումբա-
կիրներ: Ռմբակիրները լինում են ցե-
րեկվա և գիշերվա: Յերկու տեսակն էլ
զինված են ուումբերով:

Ռմբակիրների արագությունը հասնում
է 180 վերստի մի ժամում, նրանք կարող
են մնալ ողում մինչև 8 ժամ: Այդպիսով,
ոտզմական ժամանակի պայմաններում 500
վերստի վրա գտնվող թիկունքը միշտ կա-
րող է այցելել ութատորմիղը:

Իսկ ինչպես պաշտպանվել հակառակորդի
ոդատորմիղից: Ի՞նչ է հարկավոր անել դրա
համար:

Ամենից լա՞յն է, ի հարկե, չթողնել նրան
թուչել մինչև մեր Ֆրոնտը և ուումբեր նե-
տել, այսինքն վնասել նրան իր ճանապարհին:

Այդ նպատակի համար գործադրում են
սեփական ոդատորմիղը, վորի խնդիրն է՝
ջարգել հակառակորդի այբրոպլանները ողում,
թուչլ չտալ նրան հանգիստ կերպով թուչել
մինչև այն տեղը, վորի վրա նրանք ցանկանում

են հարձակվել, և ունենալ հատուկ հակաար-
տիլերիա — հատուկ թնդանոթներ, այբրոպլ-
լանների վրա կրակելու համար հարմա-
րեցրած:

Բայց միշտ չի հաջողվի խանգարել հակա-
ռակորդի ողանավին թուչել մինչև այս կամ
այն տեղը, ուստի և անհրաժեշտ է հատուկ
թագստարանների, նեկուղների, ծածկարան-
ների կառուցումը, ուր չի կարող հասնել հա-
կառակորդի ողային ուումբը: Անհրաժեշտ է
թագցնել կամ, ինչպես ասում են, ջողար-
կել հակառակորդի համար զլխավոր նպա-
տակները:

Այսպիսով, ողային պաշտպանության հա-
մար պահանջվում է ունենալ սեփական
ուժեղ ոդատորմիղ, հակաողանավային ար-
տիլերիա, հատուկ թագստարանների կա-
ռուցվածքներ և պաշտպանության կարևոր
կետերի ջողարկումն:

ՊԱՅՔԱՐԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Քիմիան — գիտությունն է, վորն ուսումնասիրում է թե ինչից են կազմված մեզ շրջապատող իրերը (առարկաները), ինչպես և ինչու յեն փոփոխվում նրանց տեսքն ու կազմությունը:

Ինչո՞ւ, որինակ, յեթե կրի վրա շուրջնենք, նա կսկսի տաքանալ, վշվշալ և փոշիանալ: Ինչո՞ւ հողի մեջ թաղված փոքրիկ հատիկից դուրս է գալիս մեծ բույս:

Ինչո՞ւ հում միսը, յերբ մտում է տաք տեղում, հտում, փչանում է: Ինչո՞ւ յերկաթը ժանգոտում է: Բոլոր այս հարցերին և ելի շատ ուրիշ հարցերի ջիմիան տալիս և հասկանալի, բացատրական պատասխան:

Ուրեմն հասկանալի յե, թե ինչպիսի կարևոր դեր է խաղում ջիմիան մարդու խաղաղ կյանքում:

Փոքր չե նրա դերը նաև ռազմական գործում: Առանց ջիմիա գիտենալու չեր կա-

րելի հնարել վառոդը, կառուցել թնդանոթ, որանավ և այլն...

Քիմիան, վերջապես, առաջադրել է մի շարք նյութեր, վորոնցով կարելի յե թունավորել հակառակորդին: Այդ նյութերը, այդ թույները կոչվում են թունավորող նյութեր՝ կամ մարտական գազեր:

Մարտական գազերի գործադրությունը հատկապես լայն տարածում ստացավ իմպերիալիստական պատերազմի միջոցին — 1914 — 1918 թվականներին:

Կապիտալիստներն ոգտվելով ջիմիական զարգացած արդյունաբերությունից, կռվի դաշտ դուրս բերին հարյուր հազարավոր փթերով մարտական գազեր:

Մարտական գազերի գործադրումն պատերազմում, ստիպել է ավելի ևս մեծ ուշադրությամբ զբաղվել նրանց հատկությունների ուսումնասիրությամբ:

Թե պատերազմի ժամանակ և թե պատերազմից հետո բոլոր յերկրներն ևլ զբաղ-

վում են այդ գործով: Ուստի և պետք է
յենթադրել, վոր ապագա պատերազմում ևս
մարտական գաղերը կգտնեն լայն գործա-
դրութիւն:

Գիմիական միջոցների գործադրման ձևերը
պատերազմում շատ տարբեր են: Մարտա-
կան գաղերով լցնում են հրետանի արկերը,
այսինքն արկեր, վորոնցով կրակում են
թնդանոթներից, կամ թե լցնում են ոդա-
նավից նետովոյ ավիացիոն ոււմբերը, այդ
գաղերը բաց են թողնվում յերկաթե կամ
պողպատե հատուկ անոթներից, վորոնք
կոչվում են գաղային «բալլոններ» և այլն:
Մարտական գաղերի գործադրման ամենա-
կարևոր ձևերից մեկը — դա ոդանավերի մի-
ջոցով գործադրելն է: Այս ձևը կարևոր է
ներանով, վոր, վարակում է վորոշ շրջաններ
թիկունքում, անարեկում նաև խաղաղ բնակ-
չութեանը, վորն ավելի քիչ է նախապատ-
րաստված, ավելի քիչ է վարժված քիմիա-
կան հարձակումներից պաշտպանվելուն:

Բոլոր դեպքերում մարտական գաղերի
անարեկիչ գործողութիւնը կայանում է
ներանում, վոր նրանք խառնվելով սղին, վո-
րով մարդը շնչում է, թունավորում են
ներան: Մի քանի մարտական գաղեր, ընկ-
նելով հողի կամ վորևե առարկայի վրա, յեր-
կար ժամանակով վարակում են նրան:

Մարդը վնասվում է վարակված շրջանով
անցնելիս կամ վարակված առարկային ջրս-
վելիս:

Մարտական գաղերն ունենում են ամե-
նատարբեր տեսակի ազդեցութիւն: Նրան-
ցից մի քանիսը յերկար ժամանակ չեն
կանգնում այնտեղ, ուր նրանք ընկել են
և քամին իսկույն քշում է նրանց: Մյուսներն,
ընդհակառակը, մնում են կանգնած և մի
քանի որ անընդհատ այդ շրջանը դարձնում
են վտանգավոր: Նրանց ազդեցութիւնը
մարդուս վրա նույնպես տարբեր է: Նրանցից
մի քանիսը միանգամից սպանում են, մյուս-
ները արցունքահոսութիւն են առաջացնում:

79-54325

յերրորդ տեսակներն ավելի ծանր ազդեցութիւն են թողնում, վերից հետո մարդը հիվանդանում է մի քանի շաբաթ կամ ամիս:

Մարտական գազերի մեծ մասը գործադրվում է նաև խողաղ պահանջների համար:

Այդ պատճառով խողաղ ժամանակի քիմիական հարուստ արդյունաբերութիւնը պատերազմի ժամանակ հսկայական ոգնութիւն ցույց կտա յուրաքանչյուր յերկրին: Սկսել պատերազմն առանց քիմիական արդյունաբերութեան — նշանակում է հավանորեն տանուլ տալ (պարտվել): Սրանով է բացատրվում քիմիական արդյունաբերութեան՝ վերջին ժամանակների ուժգին դարգացումը բոլոր յերկրներում, զարգացում, վորին չի կարողանում կանգնեցնել զինաթափման վոչ մի կոնֆերենցիա:

Ինչպես պաշտպանվել գազերից: Կո՞ւս արդոք նրանցից պաշտպանվելու միջոց:

Պաշտպանվել կարելի յե: Պաշտպանութեան միջոց կա: Պաշտպանութեան այդ մի-

ջոցը տալիս է դարձյալ այն քիմիան, վորը տալիս է նաև մարտական գազեր:

Առաջին տեղն այստեղ բռնում է հակագազը, վորը հանդիսանում է պաշտպանութեան հիմնական միջոցը: Հակագազը — դա դիմակ է, յերեսին հագնելու համար, միացված է զանազան քիմիական նյութերով լցված տուփին: Թունալորված ողն անցնելով այդ տուփի միջով, մաքրվում է և հասնում է մարդու թոքերին արդեն անվաս վորակով: Մարդը, այդ դիմակը հագած, հակագազում կարող է հանգիստ աշխատ յերկար ժամանակ:

Հակագազերը կոչվում են պաշտպանութեան անձնական (անհատական) միջոցներ:

Քիմիական պաշտպանութեան մյուս միջոցներից մեկն էլ թագստարաններն են: Իրանք իրենցից ներկայացնում են շինութիւններ, վորոնց մեջ, դռները փակելու դեպքում, չեն մտնում գազերը: Թագստարանները կարող են վինել փոյտե կամ քարե:

Թագստարանի տեղ կարելի չէ ոգստողործել նաև նկուղները, համապատասխան շենքերը և այլն:

Թագստարանները կոչվում են պաշտպանության կոլեկտիվ միջոցներ, քանի վոր նրանցում կարող են թագնվել մի շարք մարդիկ:

Այսպիսով, զազերից պաշտպանվելու համար կան հակազազեր և թագստարաններ:

Պետք է ասել, վոր պաշտպանության միջոցները միայն այն դեպքում կարող են փրկել մարդուն, յեթե նա խուճապի չի մատնվի և չի շփոթվի ահից: Չե վոր հարկավոր է հակազազը ուղիղ հազնել, թագստարանը փակել ինչպես պետք է:

Այդ պատճառով անհրաժեշտ է նախնական պատրաստություն, անհրաժեշտ է հարկավոր բոլեյին չշփոթվել, չկորցնել իրեն, — չպետք է մոռանալ, վոր զազից պաշտպանվելու հնար կա, և վորից հարկավոր է միայն ոգտվել պիտենալ:

ԿԱՊԸ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՅԵՎ ԽԱՂԱՂ ՔԻՄԻԱՅԻ ՄԻՋԵՎ

Իսկն ասած, չկա ջիմիա ուսումական ժամանակի և խաղաղ ժամանակի, կա մի ջիմիա, ջիմիա — գիտություն: Յեվ յեթե նա, այդ ջիմիան տալիս է ամեն տեսակի նյութեր, ինչպես ուժեղ թույները, յեթե նա սովորեցնում է մշակել ուժեղ պայթուցիկ նյութեր, ապա այդ նույն ջիմիան միջոցներ է գտնում ավելի մեծ հաջողությամբ գործադրվելու խաղաղ կյանքի պետքերի համար:

Ավելին, հենց միայն այն պատճառով, վոր ջիմիական միջոցները կարող են անտեսությանն ոգուա բերել, հաշիվ կա ջիմիական գործարաններ կառուցել, զարգացնել և ամբապնդել ջիմիական արդյունաբերությունը: Քիմիական միջոցները համեմատաբար եժան են և սրանց կարելի չէ մեծ քանակությամբ գործադրել կովում. եժան են այն պատճա-

ուով, վոր սրանք մեծ քանակութեամբ կան և անհրաժեշտ են խաղաղ ժամանակ:

Վերցնենք, որինակի համար, գյուղական տնտեսութեանը: Այստեղ քիմիական միջոցները գործադրվում են պարարտացման և դաշտային վնասատուներին վոչնչացնելու համար, — մորեխներ, առնետներ և այլ վնասատու միջատներ ու կենդանիներ:

Մորեխը, ճպուռի նման մի միջատ է, անծանոթ է հյուսիսին և մեր Միութեան կենտրոնական նահանգներին, բայց հարավում և հարավ-արևելքում նա հանդիսանում է անավոր դժբախտութեան, նա թռչում է ամպերի նման խիտ խմբերով, վորոնք ծածկում են արևը, և յեթե նստում են դաշտում, ապա այդտեղ վոչինչ կենդանի չի մնում: Անհենց այդ մորեխին մենք սովորել ենք վոչնչացնել քիմիական միջոցներով, այբրոպլաններից նրանց վրա թռչն ցանելով: Առնետը ևս վնասատու կենդանի յե, արտաքինով նա նման է մեծ մկան,

կամ լալուրդին, ապրում է հողի մեջ: Առնետները հարյուր հազարներով շրջում են հարավում և հսկայական վնասներ են հասցնում գյուղացիներին, քանի վոր նրանցից ամեն մեկը մի տարում ուտում է մի փթից ալվելի հաց: Այստեղից պարզ է, թե ինչպիսի մեծ վնաս են հասցնում նրանք գյուղական տնտեսութեանը, թե ինչքան կուտեն այդ փոքրիկ գազանները: Դժվար երևանց վոչնչացնել, բայց անհամարտական գազերով հաջողվել է սղոսկել-մտնել նրանց բները:

Մի քանի շրջաններում վորոշված է թունավորել այդ բներից մի քանի միլիոն, իսկ նրանցից ամեն մեկում ապրում է ամբողջ ընտանիքը:

Արդեն հավաքած հատիկին մեծ վնասներ են հասցնում զանազան բզեզներ, վորոնք ուտում են հատիկը: Մի զույգ բզեզը, թարմ հատիկի հետ ամբար ընկնելով, յեթե աճի, սերունդ տա, ապա զարնանը ամբարում հացահատիկի փոխարեն միայն թեփը կարող

ե թողնել: Իսկ յեթե աշնանը համապա-
տասխան մարտական գազով թունավորենք
հատիկով լցված ամբարը, հացը վոչնչաց-
նող այդ միջատները բոլորը կթունավորվեն
և հատիկը կմնա անվնաս:

Քիմիական միջոցները խաղաղ կյանքում
ոգտագործելու այսպիսի երինակներ կարելի
յե բերել տասնյակներով:

Քիմիական պարարտանյութերը մի քանի
անգամ բարձրացնում են հողի բերքատվու-
թյունը: Ամերիկայում մարտական գազերով
բժշկում են մարդկանց: Մարդկանց վոչն-
չացնելու նպատակով պատերազմում գոր-
ծադրվող թունավոր գազերից խաղաղ ժա-
մանակ պատրաստում են ամենատարբեր
տեսակի դեղեր:

Այսպես սերտ կերպով կապված են ուղ-
մական և խաղաղ ժամանակի քիմիաները: Այս
պատճառով էլ պատերազմում գործադրվող
քիմիական միջոցները շատ դեպքերում պա-
հանջում են հատուկ ռազմական ֆաբրիկներ և

գործարաններ, հասկանալի յե, վոր խաղաղ քի-
միական արդյունաբերությունը կկարողանա
ապահովել ռազմական արդյունաբերությանը
անհրաժեշտ հումուլթով: Պատերազմի ժա-
մանակ դժվար կլինի կարգավորել և քի-
միական գործարաններ կառուցել: Հարկա-
վոր ե խաղաղ ժամանակ զարգացնել քի-
միական արդյունաբերությունը, Որինակի
համար, բոլորին հայանի յե, վոր գոյություն
ունեն թունավորող ներկեր, իսկ այդ նշա-
նակում ե վոր միևնույն՝ իրեր ներկող գոր-
ծարանում կարելի յե պատրաստել և՛ ներ-
կեր, և՛ թունավորող նյութեր:

ԱՎԻԱՑԻԱՆ ԽԱՂԱՂ ՓԱՄԱՆԱԿ

Ավիացիան խաղաղ կյանքում ունի այն-
պիսի հսկայական նշանակություն, ինչպիսին
և քիմիան:

Այերոպլանները տեղափոխությունների
համար շատ հարմար միջոցներ են: Նրանց
համար հարկավոր չե կառուցել թանգ ար-

ժեցող հատուկ ճանապարհներ: Նրանք ազատ շարժվում են բոլոր ուղղութիւններով: Այերոպլանները ավելի խոշոր առավելութիւնը — նրա շարժողութեան արագութիւնն է: Այնտեղ, ուր յերկաթգծով կամ շոգեխաւով պիտի գնալ մի քանի որ ու գիշեր, այերոպլանով նույն տարածութիւնը կարելի յէ կարել մի քանի ժամում:

Այերոպլանը, ինչպես ցույց տվին Խորհրդային մեծ թռիչքները Մոսկվա — Պեկին, կարող է հասնել ամենահեռավոր և ամենախուլ անկյունները: Իսկ մեզ մոտ, Միութեան մեջ, կան այնպիսի տեղեր, վորոնք տարեկան մի քանի ամսով կտրված են ամբողջ աշխարհից, և ուր այդ ժամանակ, միայն այերոպլանով կարելի յէ հասնել: Անցավ այն ժամանակը, յերբ ամեն մի թռիչք կապված էր բացարձակ վտանգի հետ, այժմ ողային ճանապարհորդութիւն կարելի յէ կատարել առանց վորևէ ահ ու վախի:

Ձրանսիրացիները հաշվել են, վոր ողային ճանապարհորդութիւնների ժամանակ մի կատասարոֆին (դժբախտ պատահար) ընկնում է 8 անգամ մեծ տարածութիւն, քան յերկաթգծում:

Այդ պատճառով էլ ներկայումս բոլոր յերկրներում գոյութիւն ունեն ողային ուղիղ հաղորդակցութիւններ կարևոր քաղաքների միջև: Մարդատար ողանավերում միանգամից թռչում են 12 մարդ և իրենց այնպես հանգիստ և հարմար են զգում, ինչպես այդ լինում է յերկաթգծի վագոնում: Մարդատար ողանավերում այժմ արդեն կազմակերպում են բուֆետներ ընթրիքներով, պաշտպանում են յերկրի հետ ուղիղ հեռազրի մշտական կապ և այլն:

Այերոպլանները բացի մարդատար հաղորդակցութիւնից, ծառայում են նաև վորոշ վայրեր նկարելու, քարտեզների և հատակագծերի համար:

Այբրուպլանից նկարելու համար փող և ժամանակ ծախսվում է շատ ավելի պակաս, քան հողաչափական նկարահանութեան համար:

Այբրուպլանների շարժման արագութեան շնորհիվ, նրանց ոգնութեամբ կազմակերպվում է պայքար անասուային հրդեհներին դեմ:

Այբրուպլանից կատարվող հետախուզութեանը թույլ է տալիս հեշտութեամբ գտնել այրվող շրջանը և իսկույն հայտնել հրդեհաշեջ խմբերին:

Այբրուպլաններն ոգտագործվում են նաև բժշկական ոգնութեան համար: Նրանցով տեղափոխում են շտապ ոգնութեան կարիք զգացող ծանր հիվանդներին:

Անցած պատերազմում սանիտարական հատուկ այբրուպլաններով տեղափոխում էին ծանր վիրավորներին: Արտասահմանում շինվել են նույնիսկ հատուկ բժշկական այբրուպլաններ: Նրանց վրա կան բժիշկներ, վորոնք թռչելու միջոցին իսկապես կատարում են անհրաժեշտ շտապ ոգներացիաներ:

Այդպիսի այբրուպլանների վրա աշխատել բժշկին նույնիսկ ավելի հարմար է, քան հիվանդանոցում. վառ լուսավորութեան, բուրոսիին մաքուր օդ, չկան այնտեղ այն փոշին ու այն վնասակար նյութերը, վորոնք ընկնելով վերքի մեջ, փթում են առաջացնում, իսկ հաճախ ել պատճառում այնպիսի վնասներ, վոր հիվանդը մեռնում է:

Այբրուպլաններն հաշոդութեամբ գործադրում են նաև փոստն արագորեն ամենահեռավոր անկյունները հասցնելու համար:

Այբրուպլաններն ոգնում են նաև գյուղատնտեսութեանը: Միայն այբրուպլանների միջոցով է հաշոդվել պայքար մղել մորեխի դեմ, վորը ձույն գնում այնպիսի խուլ և ճանճոտ շրջաններում, ուր կարելի չէ ընկնել միայն այբրուպլանով, և միայն այբրուպլանից է հաշոդվում թունավորել մորեխին իր ծննդավայրում:

Ավիացիայի, ոդային նավատորմիղի նշանակութեանը անչափ կարևոր է խաղաղ ժա-

մանակ. ավիացիոն հարուստ արդյունաբերությունն, այսպիսով, արդարացում է իրեն նաև խաղաղ ժամանակ, և կարող է պաշտպանել Խորհրդային Միությունը, յեթե իմպերիալիստները մեզ վրա հարձակվեն:

ՈՍՈՍՎԻԱՔԻՍԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿՐՈՒԺՈՎՆԵՐԸ

Ինչպիսի հետևություններ կարելի յի անել այն բոլորից, ինչ վոր մենք գրեցինք: Աշխատավորական լայն մասսաներն ինչպես վճռեն այնպիսի լուրջ, այնպիսի կարևոր և այնպիսի խոշոր խնդիր, ինչպիսին է՝ մեր Խորհրդային յերկրի ինքնապաշտպանության գործը հարկավոր բարձրության գնելու համար:

Նախ միանգամայն հասկանալի յե, վոր այսպիսի դժվարին խնդիրը վճռելու համար բավական չեն առանձին աշխատողների կամ առանձին կազմակերպությունների ջանքերը: Անհրաժեշտ է ամեն մի բանվորին, Խորհր-

դային Միության ամբողջ աշխատավորության կռիկալով կամքի. ամենաուժեղ լաբուրը: Միայն աշխատավորության լայն մասսաների մասնակցությունն այս գործում կարող է ապահովել հաջողությունը:

Յերկրորդ, այդ մասնակցությունը պետք է կատարվի կայուն ծրագրով, պաշտպանության նախապատրաստման ամբողջ աշխատանքը պետք է վորոշ ընթացք ունենա, պետք է կազմակերպված լինի ամենալավ ձևով: Անհրաժեշտ է ուժերի ամենաքիչ ծախսումով ստանալ ամենաշատ արդյունքներ: Անհրաժեշտ է ամեն մի գյուղացուն հնարավորություն տալ ոգտավետորեն աշխատել ԽՍՀՄ պաշտպանության ամբապնդման համար:

Կարճ առած, այս բոլորի համար անհրաժեշտ է լայն հասարակական, մասսայական ուժեղ կազմակերպություն, անհրաժեշտ է ստուգված ուժեղ ղեկավարություն:

Այդպիսի կազմակերպություն մեզ մոտ Միության մեջ կա, — այդ մեր՝ պաշտպա-

նությանը և ավիացիոն ու քիմիական ար-
դյունաբերությանն՝ աշակցող ընկերությունն
ե, վորը կրճատ կոչվում է Ոստավիաքիմ
(Պաշրավիաքիմ):

Ոստավիաքիմը ներկայումս ունի յեր-
կու միլիոնից ավելի անդամներ, մի քանի
հազար ռազմական անկյուններ, ռազմական
գիտելիքների կրուժոկներ, ավիոքիմ կրու-
ժոկներ, մուզեյնիք, գրադարաններ և փորձ-
նական գյուղատնտեսական շրջաններ: Ունի
նաև, թեև վոչ խոշոր, դրամական միջոցներ:

Ոստավիաքիմն արդեն կառուցել և
հանձնել է մեր բանվորագյուղացիական կար-
միր սղատորմիդին 150-ից ավելի այերո-
պլաններ:

Ոստավիաքիմն արդեն ազատել է մի
քանի հարյուր դեսյատին գյուղացիական
ցանքեր գյուղատնտեսության վրասատու-
ներից՝ մորելից, առնետներից և այլն:

Ոստավիաքիմն արդեն կարողացել է
դառնալ Խորհրդային ամենալայն հասարա-

կական կազմակերպութուն, վոր հայտնի յե
ամեն մի աշխատավորին:

Ոստավիաքիմն արդեն վոտքի յե կանգ-
նել, ամբապնդել է և զարգանում է՝ մեր
ստուգված առաջնորդների— Համամիութե-
նական կոմունիստական բոյլշևիկյան կու-
սակցության ղեկավարության ներքո:

Այս է Ոստավիաքիմի աշխատանքների
արդյունքները, բայց դրանով արդյոք ամ-
բողջովին վճռված է յերկրի պաշտպանու-
թյան խոշորագույն խնդիրը:

Վոչ, չի վճռված:

Ոստավիաքիմը միայն նախագծել է աշխա-
տանքի հետագա ծրագիրը, միայն նշել է,
թե ինչ ուղղություններով պետք է տանել,
ընդարձակել և խորացնել աշխատանքը:

Ոստավիաքիմի Համամիութենական ղեռն
առաջին համագումարը (1927 թ.), միան-
գամայն պարզ ընդգծել է այդ հանգամանքը:
Նա ցույց տվեց, վոր հիմնական աշխատանքը
ղեռ լինելու յե առաջիկայում, վոր կատա-

րած աշխատանքը անբավարար է, վոր
յերկրի պաշտպանութեան խնդիրը վճռել
մենք կարող ենք՝ միայն տասնապատկելով
մեր ջանքերը:

Նշված է նաև հետագա աշխատանքների
ուղիները, նշված է Ոսոսվիա քիմի այս-
պես կոչված պրակտիկ կազմակերպութեան-
ների հետագա լայն ընդարձակման անհրա-
ժեշտութեանը, փյախնքն՝ ավիաքիմ շոկատ-
ներ, առաջին ոգնութեան կրուժոկներ, հրա-
ձիգ խմբակներ, փորձնական գյուղատնտե-
սական հողամասեր և այլն. նշված է աշխա-
տավոր բնակչութեան ռազմականացման հա-
մար տարվող աշխատանքի ընդարձակման,
մեր ավիացիոն և քիմիական արդյունաբե-
րութեան ուժեղացման, զէտական-տեխնի-
կական աշխատանքի խորացման, մեր գյու-
ղական տնտեսութեան ամրապնդման և մեր
պաշտպան՝ մեր բանվորագյուղացիական կար-
միր բանակին ամեն տեսակի ոժանդակու-
թեան անհրաժեշտութեանը:

Հատուկ ուշադրութեամբ պետք է դարձնվի
պրակտիկ կրուժոկները աշխատանքների ըն-
դարձակմանը, վորոնք նպատակ ունեն ապա-
հովել աշխատավորութեան ռազմականացման
գործը, ընդարձակել, հարկ յեղած դեպքում,
ողաքիմիական պաշտպանութեան գործը, ամ-
րացնել բանվոր դասակարգի և գյուղացիու-
թեան կապն իրենց զավակի, իրենց ձեռքով
ստեղծած և իրենցից կազմված բանվորա-
գյուղացիական կարմիր բանակի հետ, նա-
խապատրաստել թիկունքն այն լուրջ ու կա-
րևոր խնդրին, վոր կկանգնի նրանց առաջ
պատերազմի դժվարին տարին, — պատերազմ՝
Խորհրդային իշխանութեանը համաշխարհա-
յին մարտնչող բուրժուազիայի հարձակում-
ներից պաշտպանելու համար:

Ահա ինչ է ասել կարմիր բանակի առաջ-
նորդ ընկ. Վորոշիլովը:

«Մենք ինքներս վոչ մեկի վրա հարձակ-
վել չենք պատրաստվում, չենք ցանկանում
հարձակվել:

Մենք չենք պատրաստվում և չպետք է հարձակվենք: Բայց հարձակում մեզ վրա մեր թշնամու կողմից պատրաստվում է, և մենք հիմարներ կլինե՞լինք, յեթե ձեռք չառնե՞լինք միջոցներ, վորպեսզի այդ հարձակումը մեզ անպատրաստ չգտնի:

Ծիծաղելի կլինեք, յեթե մենք այժմ, քրտնաթոր և ուղղակի հազար կտոր դառնալով, կառուցում ենք մեր տնտեսութունը և չմտածե՞լինք ապահովել նրան պահանջված ձևով: Նույնիսկ փոքրիկ տնտեսատերը, յեթե նա իրեն համար կառուցել է մի խրճիթ, նա ևս ջանում է նախորոջ ապահովել խրճիթը հրդեհից, յեթե նա իր համար ձի յե գնել, աշխատում է փակի ստակ պահել ձիուն, վոր չգողանան: Ապա ինչպես մենք, սոցիալիստական հասարակարգ կառուցողներս, շրջապատված ամեն կողմից թշնամիներով, ինչպես կարելի յե վոր մենք ձեռք չառնենք անհրաժեշտ միջոցները՝ մեր հսկա շինարարութունը պաշտպանելու համար: Մենք չենք

կարող այդ չանել: Մենք պետք է հոգանք, վոր մեր հասարակական կազմակերպութունը լինի այն ուղեբերվուարը (պահաման), այն կազմակերպչական սկիզբը, վորը կրկտիական (դժվարին) բոպե՞լին մեր կարմիր դինված ուժերին ոգնութուն կտա՞:

Ինչ ձևով պրակտիկ կրուժոկները պետք է իրագործեն իրենց առաջ կանգնած խնդրները, վորոնք են այդ խնդիրները, և ինչպետք է անի ամեն մի կրուժոկ: Պարզենք հերթով:

1. ԱՎԻՍՔԻՄ ԶՈՎԱՏՆԵՐ

Ավիաքիմ շոկատները — գպրոցներ են՝ ողաքիմիական պաշտպանության նպատակների համար աշխատակիցներ պատրաստելու: Կազմակերպվում են նրանք Ոստավիաքիմի բՆիշների կողմից, առաջին հերթին գործարաններում, յերկաթգծերի և այլ կետերում, վորոնց վրա թշնամու հարձակումը հնարավոր է:

Ավիաքիմ շոկատներում — Ոստավիաքիմի անդամները սովորում են սգտվել հակապագերից, սովորում են, թե ինչպես պետք է մաքրել վարակված վայրերը, կատարել ողաքիմիական տեղափոխություններ, ուսումնասիրում են ռազմա-քիմիական պաշտպանության հիմունքները:

Կովված, լավ սովորած, նրանք կլինեն այն միջուկը, վորի շուրջը հարկավոր դեպքում կընդարձակվի ողաքիմիական պաշտպանության գործը թիկունքում:

Այդպիսի շոկատների կազմակերպումը կոգնի խուսափել խուճապից, կասեցնել կամ աննշան արդյունքների հասցնել թշնամու ողաքիմիական հարձակումը:

Ավիաքիմ շոկատների աշխատանքի հաջողության հիմնական պայմանը այն է, վոր շոկատի անդամները ըմբռնեն իրենց առաջ դրված խնդիրները, և վոր լինի խիստ զիպալին, սերտ կապ, ուշադիր ուսուցում:

2. ԱՌԱՋԻՆ ՈԳՆՈՒԹՅԱՆ ԿՐՈՒԺՈՎՆԵՐ

Առաջին ոգնության կրուժոկները լրացնում են ավիաքիմ շոկատների աշխատանքը և ծառայում են՝ ողաքիմիական հարձակման դեպքում առաջին ոգնությունը հասցնելուն: Այս կրուժոկները պետք է կազմված լինեն կանանցից և կազմակերպվում են նույն սկզբունքներով, ինչպես և ավիաքիմ շոկատները:

Ոստավիաքիմի անդամները առաջին ոգնության կրուժոկներում նույնպես սովորում են ոգտվել հակազագերից, առաջին ոգնությունը ցույց տալ գաղով թունավորվածներին, վիրակապություն անել:

Առաջին ոգնության կրուժոկների միջոցով ուժեղ ալիքով կտարածվի աշխատավորական մասսաների առողջապահական լուսավորությունը:

3. ՀՐԱՉԳՍՑԻՆ ԿՐՈՒԺՈՎՆԵՐ

Հրաձգային դպրոցները — հրաձիգներ պատրաստելու դպրոցներ են: Հրաձգային կրու-

ժողովներում Ոստավիաքիմի անդամները ուսումնասիրում են հրաձիգ գեները, հրաձգային սպորտը, ուժեղանում ե հետաքրքրությունը դեպի ռազմական գործը, սովորում են ոգտվել զենքից, զարգացնում են աչքի հմտությունը և ձեռի կայունությունը:

4. ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՖՆԵՐԻ ԿՐՈՒԺՈՎՆԵՐ

Հրաձգային գործը աշխատավոր լայն մասսաների մեջ ռազմական գիտելիքների տարածման գործում կարևորագույն ողակներից մեկն է, սակայն դրանով չպետք է սահմանափակվի Ոստավիաքիմի անդամների ռազմական կրթությունը: Ռազմական գիտելիքների կրուժողները պետք է աշխատավորներին սովորեցնեն ռազմական գործի հիմունքները, բավարարեն աշխատավոր մասսաների աճող հետաքրքրությունը դեպի ռազմական գիտելիքները:

Բոլոր պրակտիկ կրուժողները ընդհանրապես պետք է ստեղծեն բանվորների ու գյու-

ղացիների յերկաթյա շոկաներ՝ պատրաստ Նորհրդային յերկրի պաշտպանություն համար, պետք է արդարացնեն իրենց կոչումն ու դերը — լինել ավանգարդ, Ոստավիաքիմի առաջապահ շոկատը:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒՅՅԱՆ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Ամբողջ աշխատավոր բնակչությունը պետք է մասնակցի յերկրի պաշտպանության գործին, պետք է անդամագրվի Ոստավիաքիմին և նրա պրակտիկ կրուժողներին:

Բայց ո՞վ պետք է մասնակցի այդ կրուժողներում, յերբ բոլորը պետք է զբաղված լինեն կամ մարտական դիրքում — Նորհրդային սահմանները պաշտպանելու համար, կամ թիկունքներում — գործարանում, յերկաթգծում, գյուղատնտեսություն մեջ:

Առաջին հերթին յերիտասարդությունը:

Այն բանվորագյուղացիական յերիտասարդությունը, վորն իր հերոսական վարմունքով ջաղաքացիական կռիվների դժվարին

տարիներին կարողացավ ցույց տալ այնպիսի ուժեղ ոժտանդակութիւն մեր կարմիր բանակին:

Այն բանվորագյուղացիական յերիտասարգութիւնը, վորը քաղաքում և գյուղում առաջին դիրքերում պայքարում է նոր սոցիալիստական շինարարութեան համար նոր կենցաղի, լավագույն ապագայի համար:

Յերիտասարգութիւնը պետք է լրացնի քիմիական, հրաձգային և սանիտարական կրուժոկները, յերիտասարգութիւնը պետք է անհրաժեշտ բարձրութեան վրա դնի Ոսովիաքիմի աշխատանքը և՛ քաղաքում և՛ գյուղում:

Յերիտասարգութիւնը պետք է դառնա Ուորհրդային թիկունքի պաշտպանութեան ապագա կազմակերպիչը:

Այս պատասխանատու խնդիրն իրականացնելու համար քիչ է բարի կամքը և աշխատելու ցանկութիւնը, սրա հետ միասին անհրաժեշտ է յերկարատեւ համառ պատրաս-

տութիւն, լարված ուսում: Առանց գիտութեան, առանց փորձի չի կարելի կատարել դրված խնդիրները:

Այստեղից հետևում է — հարկավոր է սովորել նախորդ, հարկավոր է կազմակերպել աշխատանքը նախորդ: Տանուկ կտա նա, ով կրունկի անպատրաստ: Միայն աշխատանքը խաղաղ ժամանակ կարող է թեթևացնել կոփվել, կարող է թույլ տալ հուսալ, վոր հաղթանակը կտանես:

Մենք հնարավորութիւն ունենք կազմակերպված պատրաստվելու պաշտպանութեան գործի համար: Վնորտեղ: — Ոսովիաքիմում նրա պրակտիկ կրուժոկներում, Ոսովիաքիմյան ճամբարներում! Աշխուժացնել կրուժոկներ ի աշխատանքն — այդ նշանակում է բարձրացնել Ուորհրդային Միութեան պաշտպանունակութիւնը, նշանակում է պատրաստվել պաշտպանութեան!

Համերաշխ աշխատանքը — հաջողութեան գրավականն է!

Ջանասիրությամբ սովորել, նախապես
վարժվել — հաղթանակի անհրաժեշտ պայ-
մանն է!

Յեվ առաջինը և յերկրորդը — մեր յերի-
տասարդության հերթական անելիքներն են:

« Ազգային գրադարան

NL0270964

304
8 407.

20

13 462

32-11

86

О. П. 4.

Вл. Р-н.

Аэропланы, газы и
оборона страны
(перевод с русского)

На армянском языке

ЦЕНТРИЗДАТ НАРОДОВ СССР.
Москва, центр, Никольская, 10.